

Roger Schutz, Prior van Taizé

Te hulp snellen, niet vluchten. De verhouding tussen katholieken en protestanten

Uit: De dynamiek van het voorlopige, Amsterdam 1967

(74) In 1519 schreef Luther een commentaar op de tekst 'Draagt elkanders lasten, daardoor zult gij de wet van Christus vervullen' (Gal.6:2). Hij greep die gelegenheid aan om zijn mening te zeggen over het schisma van de Hussieten in Bohemen, dat stamt van voor de hervorming:

'Voor de Bohemen die zich afscheidden van de roomse kerk, geldt geen enkel excuus; zij zijn goddeloos en gaan in tegen alle geboden van Christus, want hun afscheiding gaat in tegen de liefde, die alle geboden samenvat. (75) Het enige argument waarop zij zich beroepen - zij zouden zijn weggegaan uit vrede Gods en om wille van hun geweten, om niet langer te hoeven leven onder slechte priesters en bisschoppen - is juist de zwaarste beschuldiging die men tegen hen in kan brengen. Laat priesters, bisschoppen of wie ook slecht zijn, als gij brandde van echte christelijke liefde zoudt ge niet vluchten maar te hulp snellen, van het einde der wereld zo nodig, om te schreien, te pleiten, te overtuigen en hemel en aarde te bewegen. Gij zoudt begrijpen dat de gehoorzaamheid aan de leer van de apostel "draagt elkanders lasten" u lasten oplegt en geen prettige dingen. Zo wordt duidelijk dat de glorie van deze Boheemse liefdegemeenschap louter schijn is. Het is het licht waarin de engel van de satan zich vermomt.

En wij, zullen wij vluchten en ons afscheiden omdat we de lasten moeten dragen van het Romeinse hof met zijn werkelijk onverdraaglijke monsters? Dat nooit! Dat nooit! Wij verwijten wel, wij uiten onze afkeer, wij vragen en smeken, maar wij breken niet de eenheid van de Geest en verheffen ons niet in hoogmoed. Want wij weten dat liefde alles overwint...ook mensen die monsters zijn van zonde. (76) Liefde die alleen de goede eigenschappen van de ander verdraagt is een leugen.' *

* Weimarer Ausgabe, deel II, p.605.

Luther nam het initiatief, dat leiden zou tot de breuk van de XVIde eeuw. Toch had hij een fijn ontwikkelde zin voor de Kerk, anders had hij deze tekst nooit kunnen schrijven. Hij heeft niet gedacht aan een definitieve breuk en nog minder aan de gevolgen die wij nu constateren. Wat hij, met vele anderen van zijn tijd, doorleefde was een gewetensconflict.

Misschien zou onze situatie anders zijn dan ze nu is, wanneer de confrontatie, die mogelijk werd door het laatste concilie, had plaatsgevonden in de XVIde eeuw. Hoe vaak zag ik de figuur van Maarten Luther voor me tijdens de zittingen van het concilie onder de gewelven van de Sint Pieter. En ik zei tot mij zelf: als deze man hier was, zou hij alleen maar blij kunnen zijn dat hij hier zijn diepste bedoelingen hoorde uitspreken, de verlangens die aanvankelijk zijn hele persoon bezielde. Maar de geschiedenis neemt geen keer.

(77) Aan katholieke zijde waren er in de XVIde eeuw edele figuren die volkomen waarachtig hun angst en bezorgdheid tot uiting brachten. In 1522 kwamen de Duitse vorsten bijeen op de rijksdag van Neurenberg om hun houding te bepalen tegenover Luther en de opkomende hervorming. Paus Adriaan VI zond een nuntius met de volgende schriftelijke instructie:

'Gij moet zeggen dat wij openlijk erkennen, dat God deze vervolging toeliet om de zonden der mensen, vooral van priesters en prelaten. De Heilige Schrift leert ons op vele plaatsen dat de fouten van de clerus vaak de bron zijn waaruit de fouten van het volk voortkomen. Daarom ging onze Heer, toen hij de zieke stad Jeruzalem wilde reinigen, eerst naar de tempel om te bidden. Wij weten dat zelfs op de Heilige Stoel vele gruwelen zijn bedreven al vele jaren lang: misbruik van heilige zaken en overtreding der geboden, en wel in die mate dat alles één grote ergernis werd. Wij allen, prelaten en kerkelijke bedienaren, zijn afgeweken van de weg der gerechtigheid'. *

* Instructie van paus Adriaan VI aan de nuntius F. Chierigati, in: Karl Mirbt, *Quellen zur Geschichte des Papsttums und des römischen Katholizismus*, 5de druk, Tübingen 1934, p. 261.

(78) In zekere zin lag de roeping der reformatie oorspronkelijk in de wil het katholicisme te verbeteren en te verdiepen. Maar het protestantisme heeft soms vaste positie gekozen in een isolement, dat niet beantwoordt aan haar oorspronkelijke opzet. Dit kan tot gevolg hebben dat de protestanten een bepaalde houding aannemen ten aanzien van de oecumene: eenvoudig wachten tot de katholieke kerk 'protestant wordt'.

Met de tijd groeide men vast in zijn eenmaal ingenomen stellingen. Wat een gewetensconflict was wordt een houding van gelijk hebben, van tevredenheid met zich zelf; en dit aan beide zijden. Wie de breuk niet gewild heeft, meent het recht aan zijn kant en laat zich daarop voorstaan, en wie de breuk heeft uitgelokt meent te staan aan de goede kant van de scheidslijn: heeft hij niet het kaf van het koren gescheiden?

Katholieken en protestanten sluiten zich af in een houding van verweer. De katholieke kerk wil haar gelovigen beschermen en behoeden voor nieuwe scheuringen; zij lanceert en bevordert de beweging van de contra-reformatie. Haar denken ontwikkelt zich in veel opzichten vanuit de tegenstelling tot het protestantisme. Van protestantse kant worden confessionele structuren ontwikkeld, zich afzettend tegen alles wat maar de schijn heeft van katholicisme. (79) Bovendien heeft het protestantisme in haar geschiedenis gemeenschappen gekend, die als minderheden tegenover een katholieke massa, de zin van hun bestaan moesten rechtvaardigen. Vandaar die typische houding van zelfverweer. Een christelijke minderheid kan, zonder het te weten, onverdraagzaam worden, zelfs inquisitie-trekken gaan vertonen, en dit terwijl zij zelf van deze mentaliteit het slachtoffer is geweest.

Als het van beide kanten komt tot een hervorming der instellingen, zal de dag aanbreken dat we niet anders kunnen dan ons verenigen. Als men zich wederzijds aanpast aan onze tijd, wacht aan het eind van de weg de ontmoeting. De elementen, ontstaan binnen de reformatie en die stammend uit de katholieke traditie, zullen, elkaar aanvullend, samengroeien tot een harmonische eenheid.

Ook de beste hervorming heeft altijd een nasleep van sektarische elementen, die blijven voortbestaan. Maar dat mag ons niet ontmoedigen.

Van katholieke zijde werd een weg gebaad door het concilie. Hier tekent zich een belofte af voor de toekomst van de christenheid. (80) Een nieuwe dynamiek doet zich voelen, Gods handelen breekt door binnen de katholieke instelling. Dit kan sommige niet-katholieken beangstigen, omdat ze vrezen onder een machtige golf te worden bedolven. Maar de niet-katholieken met open oog zullen, na een aanvankelijk gevoel van overrompeling, hun volle aandacht geven aan dit gebeuren, dat de instelling niet verwoest of ontwricht, maar juist nieuw leven geeft.

Wij protestanten moeten onze houding bepalen: blijven wij uitsluitend gericht op onze geschiedenis of zijn wij bereid op onze beurt het *aggiornamento* te verwezenlijken en onze hervorming verder te voltooien?

Na vier en een halve eeuw moeten wij constateren, dat het protestantisme noodzakelijk moet worden aangepast, wil het die dynamiek van het voorlopige terugvinden die haar bestaansreden had moeten zijn: niet zich installeren voorgoed en voor eeuwig. Het is waar dat deze aanpassing wordt bemoeilijkt door sommige katholieken, die spreken van de 'terugkeer' der afgescheiden broeders. Deze uitdrukking is kwetsend, want zij suggereert een onvoorwaardelijke overgave. Een dergelijke opvatting is de moderne mens vreemd; (81) hij wil meer zich zelf worden door vèrder te gaan. De éénwording der christenen zal geen overwinning zijn van de ene groep op de andere. Eenwording, die tot stand zou moeten komen als overwinning van de een en nederlaag van de ander, zou door niemand worden aanvaard.

Wij protestanten lopen op dit ogenblik gevaar te leven in twee illusies.

Als zonen van de hervorming, zouden we kunnen denken dat de hervormingen eens en voorgoed tot stand kwamen. Wij dachten de zuiverheid van de Kerk in haar eerste bloei terug te vinden. Maar wij worden het al moeilijk eens over het tijdstip waarop die eerste periode van de primitieve Kerk werd afgesloten. Bovendien, zijn onze gemeenten op haar beurt niet aangetast door zelfgenoegzaamheid en een ballast aan instellingen, tradities, en leerstellige stromingen die steeds verder weg groeiden van de oorspronkelijke gedachten van de hervorming? Meer dan vier eeuwen wegen op onze instellingen. Wie zal, om de hedendaagse mens te bereiken, in staat zijn nieuwe, diepgaande hervormingen op gang te brengen?

(82) Een andere illusie zou zijn, te veronderstellen dat het katholicisme 'protestant' zou worden door de hervormingen, voortgekomen uit het concilie. Zouden wij dan niet, precies als diegenen die wij dit verwijten, blijven leven in een mentaliteit van 'terugkeer'? Wij zouden maar hoeven te blijven wat we zijn en wachten tot de katholieken tot ons komen.

Een ure Gods kondigt zich aan. Zullen wij het kunnen aanvaarden in nederigheid en eenvoud van hart? Zullen we vluchten en weer ons gelijk gaan bewijzen of brengen wij het op te hulp te snellen om aan te sporen, te overtuigen, te ondersteunen en te dragen de hervorming van Gods Kerk?